

## ОПТИМІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСКУРСІЙНИХ ПОСЛУГ»

*На основі дисципліни "Організація екскурсійних послуг" пропонується оптимізація процесу навчальної та виховної роботи, що сприятиме розвитку у студентів педагогічного мислення, формуванню системи спеціальних знань та вмінь для втілення їх в туристські фірми.*

*On the basis of discipline "the Organization of excursion services" is offered optimization of process of educational and educational work that will assist development in students of pedagogical thinking, formation of system of special knowledge and abilities for their embodiment in tourist firms.*

За змістом екскурсії підрозділяються на оглядові (багатопланові) і тематичні. Оглядові екскурсії, як правило, багатотемні. Не випадково їх називають багатоплановими. У них використовується історичний і сучасний матеріал. Будується така екскурсія на показі самих різних об'єктів (пам'ятників історії і культури, будівель і споруд, природних об'єктів, місць знаменитих подій, елементів впорядкування міста, промислових і сільськогосподарських підприємств і т. д.)[1].

У оглядових екскурсіях події висловлюються крупним планом. Це дає загальне уявлення про місто, край, область, республіку, державу в цілому. Хронологічні рамки такої екскурсії - час існування міста з першої згадки про нього до сьогодення і перспективи розвитку[2].

Оглядові екскурсії мають свої особливості. На відміну від тематичних, в них формування теми представляє певну складність. Незалежно від місця, їх готують і проводять, вони практично схожі між собою перш за все по своїй структурі. У кожній з них освітлює декілька підтем (історія міста, коротка характеристика промисловості, науки, культури, народної освіти і ін.). В той же час у оглядових екскурсіях є свої відмінні риси. Вони диктуються тими особливостями в історичному розвитку, які властиві певному місту, області, краю. Наприклад, військово-історичну підтему включають в оглядові екскурсії ті міста, на території областей яких відбувалися військові битви. Літературні підтеми включаються в оглядові екскурсії міст, пов'язаних з життям і діяльністю письменників, поетів і так далі[3].

Тематична екскурсія присвячена розкриттю однієї теми, якщо це історична екскурсія, то в її основу може бути покладене одне або декілька подій, об'єднаних однією темою, а іноді триваліший період часу. Якщо це екскурсія на архітектурну тему, то предметом вивчення можуть стати найцікавіші твори архітектури, розташовані на вулицях і площах міста, а у великому місті - архітектурні ансамблі минулих століть[4].

Тематичні екскурсії підрозділяються на історичні, виробничі, природознавчі (екологічні), мистецтвознавчі, літературні, архітектурно-містобудівні.

По своєму змісту історичні екскурсії підрозділяються на наступні підгрупи: історико-краєзнавчі (наприклад, "Історія виникнення м. Києва"); - археологічні (наприклад, в м. Херсонесе з показом речових історичних джерел-розкопок); етнографічні, такі, що розповідають про вдачі і звичаї різних націй і народностей; - військово-історичні, які проводяться по місцях бойової слави (наприклад, "Національний музей історії ВВВ 1941-1945 років" і ін.); історико-біографічні (по місцях життя і діяльності відомих людей); екскурсії в історичні музеї. Виробничі екскурсії діляться на підгрупи: виробничо-історичні; - виробничо-економічні (наприклад, банківська, біржова діяльність, ринок нерухомості і ін.); - виробничо-технічні; - професійно-орієнтаційні для учнів[5].

Рух у просторі та постійна необхідність творити свій простір є невід'ємною потребою людського організму. Щоб задовольнити цю потребу, а водночас – природне бажання відкривати і пізнавати невідомі краї, люди почали мандрувати[6].

*Актуальність теми.* Глибокі соціальні перетворення, що відбуваються в суспільстві, стали серйозною перевіркою і випробуванням міцності студентської молоді. В атмосфері волі, демократизації, гласності у молоді пробуджується громадянська і національна гідність, вони беруть в свої руки державні справи. Перетворення супроводжуються чималими ускладненнями. В народній освіті і в духовному житті суспільства проявились проблеми, що назрівали протягом десятиліть. Їх гострота, масштаби необхідних змін виявились набагато більшими, ніж передбачалось раніше.

Тісний взаємозв'язок соціальних і економічних процесів, що розгорнулись останнім часом, вимагає від нашої молоді широкого кругозору, який формується і удосконалюється в процесі правильно організованої навчальної та виховної роботи. Лише сформовані стійкі якості, глибоке знання, вміння везти дискусії з представниками різних поглядів допоможуть їй правильно орієнтуватися в перспективах розвитку нашої країни, знаходити вихід з різноманітних життєвих ситуацій.

*Об'єкт дослідження* – оптимізація навчання та виховання студентів на практичних заняттях з дисципліни "Організація екскурсійних послуг".

*Предмет дослідження* – процес діяльності студентів на практичних заняттях поза аудиторій.

*Мета дослідження* - забезпечити глибоку теоретичну і практичну підготовку студентів, прищепити їм вміння практичної реалізації основних положень в туристичних закладах.

Гіпотезою дослідження є припущення, що обґрунтовані, цілеспрямовані практичні заняття поза аудиторій оптимізують навчальний та виховний процес зі студентами, та сприятимуть розвитку у студентів педагогічного мислення, формуванню системи спеціальних знань та вмінь,

навчать студентів самостійно розробляти нові шляхи та форми туристсько-екскурсійної діяльності та втілення їх в туристські фірми.

*Завдання дослідження:*

- проаналізувати вітчизняний та закордонний досвід організації екскурсійної діяльності;
- виявити сучасні та перспективні напрямки оптимізації навчання та виховання засобами практичних занять;
- теоретично підтвердити необхідність практичних занять зі студентами поза аудиторій з першого курсу.

Дослідження проводилося в період 2009-2010 навчального року на базі НПУ ім. М.П. Драгоманова, інституту природничо-географічної освіти та екології, кафедри туризму та на об'єктах.

Практичні заняття зі студентами 3 курсу спеціальності "Туризм" поза аудиторій на об'єктах, а саме: вересень 2009 рік – Гідропарк, м. Гідропарк, тема 1: "Всесвітній День Туризму", квітень 2010 рік – парк "Пушкіна" м. Шулявка, тема 2: "Перша в Україні виставка ексклюзивних автомобілів та аксесуарів" квітень 2010 рік - Гідропарк, м. Гідропарк, тема 3: "Всесвітній День Землі", травень 2010 рік – Печерський ландшафтний парк, Меморіальний комплекс "Національний музей історії ВВВ 1941-1945 років", тема 4: "Дорогою пам'яті".

Тема 1.

Туризм - це захоплення мільйонів людей, це спосіб життя та мислення. Туризм - один з наймирніших видів діяльності людини; діяльність, яка надає здоров'я, розширює світогляд, зближує та єднає людей.

Туризм - це конгломерат десятків напрямків індустрії та сотень професій, що об'єднує мільйони людей.

День туризму - день міжнародних акцій за здоровий спосіб життя через заняття туризмом та краєзнавством; за мирне співіснування всіх країн планети Земля, рівності і єдності людей незалежно від кольору шкіри та вірувань. Це свято романтиків-мандрівників, повноти й різнобарвності життя, радості відкриттів.

У цей день привертаємо увагу до проблем взаємозв'язку між людьми та природою. До необхідності пізнання світу у безпосередньому неформальному спілкуванні, через краєзнавство, вивчення історії, географії у подорожах. До доцільності занять туризмом як найкращого засобу оздоровлення, боротьби з алкоголізмом та наркоманією, профілактики правопорушень серед молоді, зміцнення сімейних та товариських стосунків.

Мета – пропаганда екологічних, географічних, історичних знань про Київ, Україну, Землю загалом практичними заходами в ігрових формах. Залучення киян, в першу чергу молоді, до здорового способу життя та доцільного й змістовного відпочинку. Надання елементарних знань та навичок перебування в природі під час прогулянок, туристських заходів;

безпеки в природі. Виховання свідомих патріотів України, які практично пізнали та полюбили свою Батьківщину. Залучення молоді до занять у секціях спортивного туризму, альпінізму, спорт орієнтування, краєзнавства та ознайомлення їх з новинками туристського спорядження, з сучасним станом цього напрямку спорту й відпочинку. Проведення консультаційної роботи тур фірм, секцій та організацій. Збори благодійних внесків на розвиток дитячого, молодіжного та сімейного мандрівництва.

Заходи свята: краєзнавчі ігри-змагання на краще знання Києва; краєзнавчі ігри та вікторини (із географії, історії, етнографії, археології); спортивно-технічна та розважально - ігрова туристські смуги перешкод; робота мобільного скеледрому; вільні старты на трасах спортивного орієнтування; розважальний спортивно-туристський майданчик "Спортивні ігри на галявині"; показові виступи на технічних етапах гірського, велосипедного, спелеологічного туризму; дитяче малювання "Я відкриваю Землю"; виставка фотографій "Світ мандрів"; старт нового етапу руху юних киян "Київ - місто моє"; виставка туристського та альпіністського спорядження, спортивно-туристського взуття; робота консультаційних пунктів; походи та екскурсії до історичних і природних пам'яток по Києву та у передмістя.

Тема 2. ГАЗ М-20 "Победа". Урядове завдання на проектування нового легкового автомобіля Горьківський автозавод одержав у лютому 1943 року, відразу після перемоги під Сталінградом. Після показу Сталіну автомобіль із серійним номером ГАЗ-М20 було вирішено назвати "Победою".

Перші "Победы", яким призначено було стати родоначальниками післявоєнного покоління автомобілів марки ГАЗ, зійшли з конвеєра горьківського автозаводу 28 червня 1946 р.

І за назвою, і за технічними рішеннями це була справжня перемога радянської конструкторської школи того часу — перша цілком самостійна, а не скопійована із закордонних аналогів автомашина. Її кузов навіть послужив прикладом для наслідування: за відгуками фахівців, кузов британської Standard Vanguard 1947 року випуску зовні дуже нагадує обриси "Победы".

ГАЗ-М20 був першим вітчизняним автомобілем з несучим кузовом і першим у світі автомобілем з кузовом "безкрилої" форми, виконаним не для зовнішнього ефекту, а для прискорення й здешевлення виготовлення кузовних штамів і відмінних аеродинамічних показників.

Форму кузова "Победы" запропонував молодий дизайнер В.Самойлов. Продумана форма кузова, закінченість ліній і велика кількість хромованих деталей додавали машині елегантний і респектабельний вигляд.

У салоні "Победы" вільно розміщувалися 5 чоловік, в автомобілі вперше були встановлені електричні покажчики поворотів, стоп-сигнали і звуковий сигнал високого і низького тонів. З того часу двухтональний сигнал став фірмовою особливістю автомобілів марки "ГАЗ". Машина також мала незалежну підвіску передніх коліс (уперше на автомобілях

"ГАЗ"), гідравлічний привід гальм, 3-ступінчату коробку передач із синхронізаторами і V- подібне лобове скло, що стало відмінною рисою цієї моделі. При спорядженій масі 1,46 т. найбільша швидкість "Победи" складала 105 км/год, розгін з місця до 100 км/год займав 46 секунд, а витрата палива — 11 л. на 100 км. Для забезпечення економічності був обраний чотирьохциліндровий двигун робочим об'ємом 2,1 літри замість шестициліндрового, що передбачалося у початковому варіанті.

Покращилася посадка, з'явився обігрівач, так що водії могли знехтувати інструкцією, відповідно до якої, зобов'язані були возити із собою мішечок із сіллю для протирання замерзлого скла. У задній частині кузова розташовувався об'ємний багажник, у якому містилося запасне колесо. "Победу" відразу ж помітили за кордоном й оцінили конструкторські та технічні достоїнства машини. Саме з ГАЗ-М20 починається експорт автомобілів "ГАЗ".

"Победа" неодноразово модернізувалася. Поряд з базовою моделлю з кузовом "седан" випускалися модифікації з кузовом "кабриолет", а також таксі і "швидка допомога". Під час освоєння цілих земель був створений комфортабельний позашляховик ГАЗ-М72, що не мав на той час аналогів у світовому автомобілебудуванні.

Найсильнішою стороною "Победи" була здатність працювати на будь-яких дорогах, що зафіксовано навіть в енциклопедії з історії світового автомобілебудування Джорджано.

У музеї історії Горьківського автозаводу розповіли, що за 12 років виробництва з конвеєра підприємства зійшли 235 999 автомобілів, названих на честь перемоги у Великій Вітчизняній війні.

Тема 3. "Міжнародний День Землі". У всіх є свій день народження. То чому ж такого дня не має бути у Землі? День Землі - день міжнародних акцій на захист нашого спільного дому - планети Земля. Це свято весни, життя, радості, єдності всього живого. У цей день ми привертаємо увагу до проблем взаємозв'язку між людьми та природою, всім оточуючим середовищем, взаємної відповідальності за майбутнє планети, кожної країни, майбутніх поколінь, безпечне життя кожної людини. Крім того, цей день - початок нового сезону туристських мандрівок: подорожей у природу - найкращого засобу оздоровлення, боротьби з алкоголізмом та наркоманією, профілактики правопорушень серед молоді, зміцнення сімейних та товариських стосунків, пропагування мирного співіснування всіх країн планети Земля та рівності людей незалежно від кольору шкіри та вірувань.

Минуло 40 років, як світова спільнота святкує День Землі. І вже сімнадцять років, як кияни почали постійно відмічати це чудове свято. Воно стало тепер не просто днем екологічних заходів, а справжнім святом Дня народження нашої планети - Землі; святом початку нового сезону спілкування з природою, здійснення мандрів. П'ятнадцятий рік Фонд розвитку учнівського краєзнавства і туризму й Київський Палац дітей та

юнацтва є його головними організаторами, міського свята для молоді Києва.

Заходи свята: краєзнавча гра-змагання (10-12 етапів з екології, географії, ботаніки та історії); технічна туристська смуга перешкод; розважально-ігрова смуга перешкод із навичками перебування в лісі; конкурс дитячого малюнку "Моя любов - Землі"; виставка фотографій "Чудово мандрувати по Землі"; розважальні ігри-змагання; естафети спритності; вільні старты на трасах спортивного орієнтування та орієнтування на велосипедах; екологічні ігри та конкурси; підведення підсумків.

Тема 4. Зал № 3. Оборона Києва. Зал присвячений героїці й трагізму Київської оборонної операції липня-вересня 1941 р. Матеріали, представлені в експозиції, переконливо свідчать, що воїни Червоної армії, партизани, народні ополченці, місцеве населення самовіддано захищали столицю України. Однак стратегічні прорахунки Ставки Верховного Головнокомандування визначили хід подій. Результатом стало оточення 5-ї, 21-ї, 26-ї, 37-ї та частини 38-ї радянських армій. Війська втратили понад 500 тисяч осіб. У цьому скорботному списку — практично весь штаб Південно-Західного фронту на чолі з Героєм Радянського Союзу генерал-полковником М. Кирпоносом.

Проте оборона Києва суттєво затримала просування гітлерівських військ і змусила їх скоректувати наступальні плани.

Зал № 12. Завершення визволення України від ворожих військ. 1944 р. битва за Україну досягла свого апогею. На її теренах було зосереджено майже половину діючої Червоної армії. В "українській кампанії" брали участь сім фронтів, Чорноморський флот, три військові флотилії. Матеріали залу розповідають про стійкість, героїзм, зрослу майстерність воїнів різних національностей, різних родів військ і різних звань — солдатів, офіцерів, генералів, маршалів, які визволяли Україну упродовж 1943-1944 років. Серед реліквій — особисті речі та документи видатних учасників війни двічі Героїв Радянського Союзу І. Якубовського, І. Конєва, Р. Малиновського, П. Рибалка, В. Лавриненкова, О. Головачова, Героя Радянського Союзу В. Майборського та багатьох інших.

У центрі залу — колона військової техніки і зброї: вантажівка, гармата, міномет, кулемети, снаряди — все спрямовано вперед і нагадує про фронтові дороги, втрати й перемоги, бойові операції, проведені радянськими військами з визволення території України.

Експонати дозволяють відчувати: тут йдеться про землю, якою двічі прокотився руйнівний вал війни, про Україну, яка найбільше потерпіла, розплачуючись і за гітлерівську агресію, і за прорахунки тодішнього радянського керівництва. Частина експонатів розповідає про початок відбудови зруйнованого господарства. Музейними засобами з використанням національного українського колориту показано історичне значення возз'єднання всіх українських земель в єдиній державі, підкреслено велику ціну Перемоги.

*Висновки.* Використовуючи деякі методи експериментально-емпіричного дослідження, які широко використовуються в педагогічних дослідженнях, студенти цілеспрямовано сприймали явища об'єктивної дійсності, усі дані спостереження фіксувалися за визначеною системою. Отримана в ході спостереження інформація перевірялася на семінарських аудиторних заняттях, у вигляді круглих столів, з погляду критеріїв надійності й обґрунтованості даних.

Як результат у студентів підвищилась успішність навчання з даної програми, це підтвердили результати контрольних робіт за модулями.

Вирішуючи практичні задачі організаційної, педагогічної, наукової та методичної роботи з туристсько-екскурсійної діяльності студентами були самостійно підготовлені проекти нових екскурсій, а також звіти про чотири заходи у вигляді газет, рефератів, доповідей, повідомлень з мультимедійним супроводом.

1. Дьякова Р.А. Основы экскурсоведения: Учеб. пособие для слушателей фак. обществ. профессий пед. ин-тов. /Р.А. Дьякова, Б.В. Емельянова, П.С. Пасечный; Под ред. Б.В. Емельянова. – М.: Просвещение, 1985. – 256 с.
2. Злацен Н.Н. Вопросы экскурсионной работы. Труды 10. Научно-исследовательский институт культуры. /Н.Н. Злацен, М.А. Казарина; Отв. Ред. Ф.Л. Курлат. – М.: 1973. – 240 с.
3. Федорченко В.К., Костюкова О.М., Дьорова Т.А., Олексійко М.М. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник. – К., Кондор. – 2004. – 166 с.
4. Хорошевский А.Ю. 20 лучших экскурсий по Украине /Худож. – оформитель И.В. Осипов. – Харьков: Фолио, 2008. – 315 с.
5. Емельянов Б.В. В помощь экскурсоводу. М., Профиздат, 1976. – 112 с.
6. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 661 с.
7. Романенко О.В. Туризм та спортивне орієнтування. Навчально-методичні рекомендації. Київ: КУТЕП, 2003. – 74 с.